

**СУБ'ЄКТИВНО ПРО НЕПЕРЕСІЧНУ ОСОБИСТІТЬ
(до 85-ліття професора Віталія Кононенка)**

Писати про людину, яку знаєш чимало часу, з яким працював поряд не один рік, з яким було реалізовано багато проектів, в тому числі і таких, які здавалися мало-реалістичними, – складно. Тим більше, якщо при згадці про неї в тебе виникають почуття поваги і навіть захоплення. Як це буває тоді, коли пишеш про наставника, старшого побратима, певною мірою, – того, з кого береш приклад у житті. Важко тому, що все, щоб не написав чи не сказав, завжди викликатиме почуття незавершеності, не повною мірою відтвореного образу. Звичайно, марно сподіватися на абсолютну об'єктивність, адже з точки зору методології наукового пізнання, – це практично нереально. Більше того, писати про вченого, який працює і досліджує в іншій царині, ніж ти, – не просто складно, а й не професійно. Тому обмежимося кількома штрихами до портрету, на наш погляд, дуже непересічної особистості, багатогранного вченого, менеджера, організатора освіти і науки – Віталія Івановича Кононенка.

Наше «знайомство» з Віталієм Івановичем розпочалося сьогодні вже далекого 1988 року. Саме тоді мені, студенту-другокурснику, який щойно повернувся після строкової військової служби на навчання на історичний факультет, вперше довелося почути про нового ректора – відомого київського вченого-філолога, багаторічного декана факультету одного з провідних педагогічних навчальних закладів республіки. Ті, хто вже встиг відчувати його руку, як керівника, відгукувалися про В. Кононенка як про досить вимогливого, принципового, грамотного, дієвого і наполегливого організатора. Для нас, молодих осіб, які наприкінці 1980-х жадібно ковтали повітря свободи, очікували грозових, але таких бажаних змін суспільно-політичного характеру, така характеристика обнадіювала.

Віталій Кононенко був призначений ректором Івано-Франківського державного педагогічного інституту імені Василя Стефаника двома роками раніше – 1986 р. Ознайомившись з біографією ректора, одразу виникало запитання: а в чому справа? Чому зі столиці, зі столичного інституту, де набагато більше перспектив для такого типу особистості? Сухі фрази з біографії про те, що працював у апараті «керівної і спрямовуючої сили» не те, що не давали відповіді на ці запитання, а й породжували нові, на кшталт: це що – заслання? Лише пізніше, під час роботи з Віталієм Івановичем, вдалося з'ясувати, що такі думки справді були не безпідставними. Людина, для якої українство і українське було єством, виявилася чужою у партійних структурах часів В. Щербіцького. Перший секретар ЦК КПУ з 1972 року замість українізації, що було б логічно як з точки зору етнічно-географічного принципу, так і продовження політики попередника Петра Шелеста, активно реалізовував принципи русифікації України. В його команді не мало бути місця навіть націонал-комуністам, яким по суті і був Віталій Іванович. Саме тому і відправили на периферію підданого остракізму вченого, щоб зденаціоналізувати столицю республіки, щоб не було очевидного спротиву закладеній в Конституцію СРСР константи про формування «єдиної спільності людей» – безбатченків, «радянського народу».

Однак, від перебування у Галичині Віталія Кононенка виграли фактично і край, і вчений. Маючи великий досвід організатора науки та вищої школи, доктор філологічних наук, професор В. Кононенко одразу ж поставив собі за мету надати діяльності педагогічного інституту не лише нового імпульсу, але й систематичного та цілеспрямованого зростання.

Насамперед, було взято курс на якісне покращення потенціалу професорсько-викладацького складу кафедр – накреслена програма підготовки науковців найвищого рівня. Активізувалися захисти кандидатських і докторських дисертацій, до керівництва кафедрами приходили молоді доктори наук, перспективні вчені, які прагнули досягти нових наукових вершин. Таким чином формувалася нова дієздатна команда, яка могла здійснити задумані перетворення.

Одним з пріоритетних напрямків підготовки майбутніх фахівців на пропозицію ректора було визначено національну освіту і виховання. І це не випадково. Адже українознавець, славіст і педагог професор В. Кононенко присвятив своє творче життя дослідженню мови творів Тараса Шевченка, Михайла Коцюбинського, Василя Стефаника, усної народної творчості, вивченню основних духовних, естетичних чинників, які впливають на формування ментальності українського народу. Науковий доробок вченого не залишився непоміченим. 1989 року йому було присвоєно почесне звання заслуженого діяча науки і техніки, а в 1993 році за значний внесок у розробку проблем української педагогіки його обирають академіком Академії педагогічних наук України, яка згодом отримала статус Національної.

Та в умовах існування радянської тоталітарної системи здійснити задумане було неможливо. До того ж ректор-реформатор відчував на собі відповідальність за сотні людей, які йому не тільки повірили, але й довірили свої долі. Тому виваженість і послідовна наполегливість керівника дозволили в той час зберегти колектив, спрямувати його діяльність у русло подальшого поступу.

Наприкінці 80-х – початку 90-х років ХХ ст. Івано-Франківщина, як і вся Галичина, Західна Україна стають справжнім «П'ємонтою» українського національного відродження. Активну участь у цьому процесі брали студенти та ви-

кладачі інституту. За підтримки ректора В. Кононенка в його стінах відновлюють свою діяльність національні, культурно-освітні товариства («Товариство української мови ім. Т. Шевченка», «Просвіта», «Пласт»), виникали нові («Студентське братство»), проводилися культурно-масові заходи (свята української державності і символіки, українські вечорниці) тощо. Головне ж полягало в тому, що почали радикально змінюватися навчальні плани і програми викладання таких предметів, як історія України, філософія, вводилися дисципліни українознавчого характеру. Це сприяло цілеспрямованій підготовці фахівців-патріотів [1, с. 50].

Пригадується також, як ректор Віталій Кононенко ставився до студентства. Ним була запроваджена практика особистого спілкування зі студентами різних курсів без викладачів і керівників факультетів. Відверто і щиро про проблеми навчання, науки, громадського життя ми спілкувалися з нашим ректором, не боялися висловлювати власні думки навіть про викладачів. Це сьогодні стає нормою анкетування і опитування, а тоді, на межі 80-х – 90-х ХХ ст. це було новим і незвичним: з одного боку – гласним і демократичним, а з іншого – в кращих університетських традиціях, коли з думкою студентства рахуються.

Якось, на одній з таких зустрічей, Віталій Іванович поцікавився думкою про професора Олександра Карпенка, відомого в Україні вченого, дослідника революційного руху на західноукраїнських землях першої половини ХХ ст. Тоді частина невігласів «підкидала» керівництву університету ідею звільнити з посади комуніста О. Карпенка, який нібито «не так» викладав історію України. При цьому ні один з цих «активістів» не прослухав жодного разу жодної лекції Олександра Юхимовича. А він, всупереч навчальній програмі, розповідав нам про Голодомор 1932–1933 рр. на Чернігівщині, де народився і жив, про важкі втрати червоноармійців в перші

роки Радянсько-німецької війни, героїзм боротьби під Сталінградом і на Курській дузі, що особисто пережив. Ми, тодішні студенти 5 курсу, підтримали професора О. Карпенка. І треба було бачити радість на обличчі ректора В. Кононенка, який переконався у правильності власної політики: опертя на професійні, високоосвічені кадри і підтримку молоді. Відрадным для нього став і той факт, що студенти підтримали проф. О. Карпенка, якого, як і його самого, свого часу партійне керівництво піддало остракізму. За висловлення національної позиції щодо Західно-Української Народної Республіки Олександра Юхимовича позбавили наукової і викладацької роботи у Львові. А нову сторінку свого професійного життєпису він почав писати в Івано-Франківському педінституті в другій половині 70-х рр. минулого століття.

Ніхто і ніколи не говорив про це вголос, але Віталій Кононенко не лише словами, а й діями підтримував студентський рух. В час, коли йшла боротьба за українську незалежність, виступи проти влади чи сприяння в їх організації і проведенні могли завершитися не лише звільненням з роботи. А Віталій Іванович відверто підтримав студентську «революцію на граніті», офіційно звільнив від занять тих студентів, які страйкували в центрі столиці України. Це був сміливий крок, який викликав повагу і вселяв надію.

Попри демократичні перетворення наприкінці 80-х рр. ХХ ст., які дещо збільшували шанси на розвиток вищої освіти, все ж невирішеним залишалося головне завдання. Інтелектуальний потенціал краю, давні історичні традиції боротьби за український університет в Галичині, зрослі потреби у фахівцях різного профілю, а не тільки вчителів в умовах відродження національної державності диктували необхідність докорінної зміни статусу вищого навчального закладу. Віталій Іванович активно розпочав реалізацію цього здавалося б, нереального і недосяжного «проекту».

Тривала праця завершилася тріумфально: відповідно до Указу Президента України Леоніда Кравчука від 26 серпня 1992 р., в першу річницю проголошення незалежності держави, на базі Івано-Франківського державного педагогічного інституту було відкрито Прикарпатський університет [5]. Треба сказати, що це була знакова подія і не лише з точки зору, так би мовити, «історичної справедливості». Створення Прикарпатського університету фіксувалося одним Указом Президент держави, який також відновлював і діяльність легендарної Києво-Могилянської академії.

З 1992 по 2004 рр. професор Віталій Кононенко очолював Прикарпатський університет. І це не було формальне перебування на посаді. Жодного дня не минало без того, щоб не виникали нові думки і проекти, не реалізовувалися плани з розвитку вищого навчального закладу. Ректор наполегливо наповнює спільно з колективом працівників і студентів головне гасло Прикарпатського: «Європейський за змістом – національний за духом». Молода українська держава потребувала високоосвічених і кваліфікованих кадрів в різних галузях господарювання і діяльності. Тому з 8 спеціальностей і 5 тисяч студентів, які на них навчалися в Івано-Франківському педагогічному інституті, на 2004 р. університет робив набір і навчає 14 тис. студентів за 58 спеціальностями. Виникають нові факультети й інститути, як от економічний, філософський, природничий, юридичний, мистецтв [4].

19 серпня 2003 р. наказом ректора університету професора, академіка Національної Академії педагогічних наук України, заслуженого діяча науки і техніки України Віталія Кононенка було юридично оформлено тривалу і копітку організаційну роботу по створенню нового структурного підрозділу – Інституту туризму [2, с. 20]. І на сьогодні він є наймолодшим серед тринадцяти факультетів та інститутів університету.

Для одних ця подія пройшла непоміченою. Для інших – стала черговим доказом потужного поступу молодого, амбіційного але вже авторитетного і знаного не лише в західноукраїнському регіоні, але і в межах країни, класичного університету. Та є ще одна категорія осіб, які по особливому сприймали цю подію. Для них це було початком нового етапу в їх науковому, професійному і навіть особистому житті. Це – професорсько-викладацький, студентський колективи, науково-допоміжний персонал самого Інституту.

В перших числах вересня цього ж року відбулося і відкриття приміщення нового закладу, який розташувався у престижному районі обласного центру м. Івано-Франківська – відреставрованої та пристосованій під навчальний процес будівлі на розі вулиць В. Чорновола та Січових Стрільців, що є пам'яткою архітектури місцевого значення. Телевізійні камери і світлини професійних фотографів зафіксували цей урочистий момент: перший набір студентів, радісних і усміхнених, подивованих сучасним устаткуванням і обладнанням, просторими аудиторіями, які ще не встигли втратити запаху свіжої фарби; керівників області і міста, ректорату університету, представників громадськості. З великою зацікавленістю оглядали всі присутні новий комп'ютерний клас, мультимедійну аудиторію, щойно облаштовані кафедри Інституту. Не вірилося, що ще кілька років тому на цьому місці без надії на нове життя стояла пустою розвалина, яка була прихистком для бездомних і місцевих маленьких бешкетників. 2003 року центральна частина міста Івано-Франківська з введенням в експлуатацію будівлі Інституту туризму набула звичного вигляду європейського середмістя, з власним обличчям, історією, шармом.

Активна діяльність Прикарпатського університету була помітною, значною і вагомою. За час з 1986 по 2004 рр., часу, коли його ректором був Віталій Коно-

ненко, вийшла з його стін не одна тисяча спеціалістів, вчених, громадських і політичних діячів, державних мужів, фахівців своєї справи. За високі заслуги перед українським народом Указом Президента України Леоніда Кучми від 21 серпня 2004 року йому було присвоєно статус національного [4]. За короткий час, фактично 12 років, від моменту створення університет класичного типу в місті Івано-Франківську набуває найвищого, визнаного державою статусу – національного. Це, вважаємо, найвища оцінка діяльності всього колективу закладу і особливо – його керівника.

Вважаємо за можливе стверджувати: Івано-Франківському педагогічному інституту імені Василя Стефаника поталанило на такого ректора, як Віталій Кононенко. А Віталію Івановичу – на такий заклад, як Прикарпатський національний університет. Їхні долі, як виявилось, переплетені міцно і надовго. Не дивлячись на те, що час, як категорія і філософська, і реальна – неблаганний. Він не безмежний для керівника.

Того ж 2004 року Віталій Іванович Кононенко особисто просить колектив дозволити йому піти з керівної посади. І тут справа не в тому, що не дозволяло здоров'я (воно у спадкоємця козацького роду насправді богатирське), не у тому, що всього вже досягнуто (багато з планів та ідей Віталія Івановича ще й досі актуальні та прийнятні для реалізації). Далася в знаки мудрість вченого, організатора, висококласного менеджера, який відчув потребу і вимогу нових підходів, осучаснених методологій до розвитку закладу.

Та й суспільно-політична ситуація вимагала змін. Виховані в стінах рідної Alma-mater за керівництва нею академіком В. Кононенком її випускники виявилися на передовій змін, запроваджуваних першою національною революцією в Україні у XXI ст. – «Помаранчевою». Ректор вітав зміни і з готовністю взявся їх реалізовувати вже як радник нового ректора.

На сьогодні Віталій Іванович Кононенко є одним з провідних вчених-славистів і українознавців не лише університету, а й всієї країни. Його праці і творчий доробок добре відомі у професійному середовищі європейських вчених, в США, Канаді, в тих кранах, де потужними є українські організовані спільноти [3, с. 21].

Віталій Кононенко залишається активним науковцем, наставником для молодих і початкуючих вчених. Як і прикладом для тих, хто веде за собою власних учнів, створює наукові школи, розвиває нові наукові напрямки. Він став легендарною особистістю завдяки університетові. Університет навзаєм віддячує йому увагою і повагою. Попереду ще чимало невіршених завдань і перспективних планів. І на цьому шляху їм іти разом.

Література

1. Великочий В. Люди і час / Прикарпатський університет: здобутки і перспективи. Івано-Франківськ, «Плай», 2000. 198 с.
2. Великочий В. На шляху становлення/ Інститут туризму: 10 років поступу. Івано-Франківськ, 2013. 120 с.
3. Грещук В. Слово про вченого. Мова у дзеркалі особистості. Філологічні дослідження, присвячені ювілею доктора філологічних наук, професора, академіка НАПН України Кононенка Віталія Івановича. Івано-Франківськ: Місто-НВ, 2013. 468 с.
4. Остафійчук Б., Марчук В. Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника [Електронний ресурс]. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Prykarpatskyj_Stefanyka
5. Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника [Електронний ресурс]. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>

Володимир Великочий,
доктор історичних наук, професор